

DE WOLK VAN NIET-WETEN

Het kind groeide op, werd sterk en was begiftigd met wijsheid; Gods genade rustte op hem. (Lucas 2,40)

Wat weten wij weinig

Lucas is de enige evangelist die iets vertelt over de jeugd van Jezus. Maar aan Jezus als kind wijdt hij maar één opmerking. En over de tienerjaren vertelt hij maar één verhaal. We zien dan Jezus als twaalfjarige in de tempel. Maar daarmee moeten we het dan ook mee doen. Het luik over het leven van Jezus gaat dicht, om pas weer open te gaan als hij dertig is.

Wanneer je dat zo op een rijtje zet, realiseer je je opeens: wat weten wij weinig van Jezus! De evangelisten Marcus en Johannes slaan zelfs zijn geboorte en jeugd jaren helemaal over om meteen bij de dertigjarige te beginnen.

Vragen

Opmerkelijk! Geen biograaf zou er vandaag genoeg mee nemen. Een biografie van een bekend persoon begint altijd bij de voorouders van de hoofdpersoon, gaat na hoe haar of zijn kinderjaren verliepen, laten zien hoe hij of zij was als puber. Maar de evangelisten slaan het met het grootste gemak over.

Wie was Jezus als kind? Had hij vriendjes? Hoe zag zijn dagelijks leven eruit? Hoe was hij als tiener? De mensen werden toen vroeg volwassen. Hij moet al vroeg aan het werk zijn gegaan. Als wat? Als timmerman, net als Jozef? Hoe was hij als twintiger? En hoe zullen de mensen tegen hem aangekeken hebben? Hij was niet getrouwd. Ongewoon. Preekte hij al? Was hij een Schriftgeleerde?

Kolommen

We tasten volkomen in het duister. Zelfs over hoe hij eruit zag, hoe hij sprak en zich gedroeg – geen woord in de evangeliën. We hebben allemaal wel een voorstelling van hoe Jezus eruit zag. Maar die is op niets anders gebaseerd dan op latere invulling. Of hij groot was of klein – geen woord.

Het is nog sterker. Zelfs over wat de evangelisten wél berichten, heerst geen absolute zekerheid. Elke dominee heeft een boek waarin de vier evangeliën naast elkaar in kolommen staan. Eén blik in dat boek is voldoende om te zien dat nogal eens van elkaar afwijken. Vooral Johannes. Waar er bij Johannes in de kolom iets staat, staat bij de anderen meestal niets. En andersom. In ons hoofd hebben wij die vier evangeliën tot één verhaal gemaakt. Maar het zijn vier verschillende verhalen. Wie van de vier? Wil de echte Jezus opstaan?

Paul Verhoeven

Nou ja, over opstaan gesproken: dat hebben alle vier de evangeliën dan weer wel. Zoals veel meer andere dingen, hoor. Dat Jezus gekruisigd is. Dat hij daarvóór de komst van Gods Koninkrijk preekt. Dat hij veel mensen op de been bracht met zijn woorden en wonderen. Maar ook dat hij gaandeweg weer veel aanhang verloor.

Maar wie op zoek is naar een complete en eenduidige biografie over Jezus, loopt in de evangeliën vast. In Amerika is een gezelschap theologen dat al jaren uitpuzzelt wat zeker is over het leven van Jezus en wat niet. Onze bekende filmregisseur Paul Verhoeven mag er als enige niet-theoloog lid van zijn, omdat hij geldt als een groot kenner van de wetenschap over Jezus. Maar met of zonder Verhoeven: het gezelschap komt niet tot echte zekerheid.

Niet los verkrijgbaar

Zo is het al tijden in de Nieuw-testamentische wetenschap. De bekende Albert Schweitzer schreef er al een beroemd boek over dat dominees nog altijd kennen. Het gaat over het historisch onderzoek naar Jezus. Schweitzer ontdekte: elke zogenaamd historisch beeld dat wetenschappers bieden over Jezus, past opvallend vaak bij de opvatting van de schrijver zelf. Met andere woorden: het beeld van Jezus is altijd gekleurd door wie kijkt.

Mijn conclusie luidt dan ook: *Jezus is niet los verkrijgbaar*. Zijn contouren worden alleen zichtbaar via het netwerk van mensen waarvan hij het middelpunt is. We ontmoeten telkens een ingekleurde Jezus. Ingekleurd door zijn volgelingen. Je krijgt Jezus om zo te zeggen niet direct in het vizier. Een bijbelwetenschapper maakte dat ooit eens mooi zichtbaar. Hij schreef een boek over een spion die namens Pilatus Jezus in beeld moest brengen. Maar hij ontmoette Jezus zelf

nooit: telkens was Jezus, als de spion ergens kwam, weer vertrokken. De spion moest het doen met de verhalen van anderen.

Niet-weten

Dat betekent naast de eerste conclusie ('Jezus is niet los verkrijgbaar'), ook een tweede: Jezus zelf ontglipt ons telkens. Er is een middeleeuws boek dat 'De wolk van niet-weten' heet. Het laat zien: hoe dichterbij God komen, des te meer onttrekt God zich in een wolk aan ons. Je moet die wolk van niet-weten in om dichterbij God te komen. Dat betekent: alle kennis opgeven.

Zo is het ook met Jezus. De ware Jezus is in een wolk van niet-weten. Hoe dichterbij hem naderen, hoe meer hij zich onttrekt aan een heldere blik. Maar ook: hoe minder wij weten, des te meer komt het aan op vertrouwen.

Niet al te stellig

Daarom moeten we maar niet al te stellig spreken over Jezus. Als alle stemmen in het Nieuwe Testament ergens in overeenkomen is het dit: Jezus was een transparant van God zelf. Zoals het boek Colossenzen het zegt: Jezus was de icoon van de onzichtbare God. Maar dat is geen exacte zekerheid, het is de uitdrukking van een mysterie dat vraagt om eerbied en ontzag.

Je kunt dus te populair en te direct spreken over Jezus. Jonge mensen doen dat nog weleens. Begrijpelijk. Juist in een tijd waarin geloven de uitzondering is, hebben juist gelovige jongeren behoefte aan zekerheid en duidelijke taal. Maar de evangeliën leiden ons vooral toe de vraag – nee niet: wie Jezus nu exact was, maar: wie zeg jij dat hij is? Het is de vraag van Jezus zelf: wie zeg jij dat ik ben? En elke gelovige moet die vraag voor zichzelf beantwoorden.

Op papier

Paulus was de eerste die op papier zijn antwoord gaf. De eerste, ja, want zijn brieven zijn de oudste documenten in het Nieuwe Testament. Pas daarna werden de evangeliën geschreven. Ook dat van Lucas. Zijn evangelie is van ruim na het jaar 70 na Christus. Hij deed, zoals hij zelf schreef, uitgebreid onderzoek. Maar zelfs hij weet ons niets te melden van Jezus' leven tussen zijn twaalfde en dertigste.

En in wat hij wel weet te melden, legt hij zijn eigen accenten. Alleen bij hem horen wij over herders en een kerststal. Alleen bij hem het verhaal over de verloren zoon. Alleen bij hem het verhaal van de barmhartige Samaritaan. Waarom hebben de anderen dat niet? We weten het niet. Maar wat alle vier wel hebben is, dat het volgen van Jezus de moeite waard is. Bij hem in de buurt valt er altijd iets te leren over God. Maar je leert allereerst: een niet-weten. Je komt niet dichter bij hem dan door de verschillende ogen in de vroege kerk. Hij ontglipt ons telkens. Net zoals Mozes God leerde kennen. God gaf als zijn naam: 'Ik zal er zijn'. Ook geen duidelijke zekerheid. Het betekende zoiets als: onderweg zal wel blijken wie hij is.

Geheim

Zo is het ook met Jezus: hij zal mensen op weg roepen. Maar zover is het nog niet. Hij is nog maar een luttele week oud of het luik over zijn leven gaat dicht. Lucas beperkt zich tot de mededeling dat het kind opgroeide. Het werd sterk en ging toenemen in wijsheid. Gods genade rustte op hem.

Er gaat een geheim in hem groeien. Maar het moet rijpen. En alles wat moet rijpen moet alleen gelaten worden. Alleen rust zorgt voor een goed rijpingsproces. Het geheim moet volgroeien. Ik denk soms weleens: konden kinderen en jongeren in onze wereld maar zo'n rustig rijpingsproces gegund worden. In onze wereld moet er meteen gepresteerd worden. Keuzes gemaakt. Lijnen uitgezet. Dan is het geen wonder als ook jonge mensen een burn-out krijgen.

God woont tussen mensen

Jezus krijgt de tijd om te rijpen tot wie hij moet zijn. En in de tussentijd zal hij spelen op het speelplein. Zal hij letters leren. Zal hij zich vaardigheden eigen maken. Misschien wel in de werkplaats van Jozef. Zal hij verliefd worden - waarom niet? Hij krijgt in ieder geval de tijd. Ook om te leren waartoe hij geroepen is. Omdat hij mens is met de mensen.

Zo zal God wonen tussen de mensen. Onopvallend. Verscholen in een gewoon leven. Incognito. Tussen miljoenen anderen. Tot er van zijn leven een roep uit zal gaan. En het leek alsof die roep van God zelf uitging. 'Volg mij,' klonk het. Alleen wie aan die roep gehoord geeft, leert zijn geheim kennen. Niet de geleerde of hij

die absolute zekerheid wil. Het is juist andersom: alleen wie zijn zekerheid opgeeft en met hem op weg gaat, leert zijn geheim kennen. Niet ineens, maar gaandeweg. Zo gaan we het oude jaar uit en het nieuwe weer in: hem volgend.